

Programma Digitaal Jaarcongres KNHG 2020

Titel: Meer dan menselijk verleden: Historici, Eco-geschiedenis en Environmental Humanities

Datum: 19 november 2020

Locatie: digitaal (Zoom)

Legenda: blauw = plenair deel, geel = pauzes/vrije tijd, roze = deelsessies

OCHTEND – PLENAIR DEEL – voertaal Engels

10.00 uur | Welkom door Henk te Velde, voorzitter KNHG

Keynotes Watery environments: historical and literary imaginaries

10.10 uur | Welkom door moderator Petra van Dam

10.15 uur | Keynote 1: ***We have never been vulnerable. Inequality as common ground between COVID-19 and flood disasters*** – Tim Soens, U Antwerpen – (ppt. met gesproken tekst)

10.40 uur | Keynote 2: ***Sinking stories. The imagination of lowlands in the Anthropocene*** – Katie Ritson, Rachel Carson Center, München

11.00 uur | Korte pauze (5 minute break)

11.05 uur | Reactie sprekers op elkaar

11.25 uur | Vragen door publiek o.l.v. Petra van Dam

12.05 - 13.00 uur | Lunchpauze

MIDDAG – Deelsessies – voertaal Nederlands

13.00 – 14.00 uur | **DEELSESSIES 1 - 2 - 3**

Panel 1 – Klimaat en Conflict: wat geschiedenis ons leert

13.00 uur | welkom door Petra van Dam
13.05 uur | Dagomar Degroot (*presentatie in Engels*)
13.20 uur | spreker 2 Jeroen Oomen
13.35 uur | vraag & antwoord o.l.v. Petra van Dam
13.55 uur | afronding & afsluiting panel 1

Panel 2 – Dieren: natuur, cultuur, natuurcultuur?

13.00 uur | welkom door Kristine Steenbergh
13.05 uur | spreker 1 Tirza Brüggemann
13.20 uur | spreker 2 Simone Schleper
13.55 uur | vraag & antwoord o.l.v. Kristine Steenbergh
14.00 uur | afronding & afsluiting panel 2

Panel 3 – Interdisciplinaire energietransities in korte en lange termijn perspectief

13.00 uur | welkom door moderator Erik van Vleuten
13.05 uur | Frank Veraart
13.20 uur | Sjoerd Kluiving
13.35 uur | vraag & antwoord o.l.v. Erik van Vleuten
13.55 uur | afronding & afsluiting panel 3

14.00 uur | Korte pauze

AFSLUITING – Plenair deel

15.30 uur | Henk te Velde & Kristine Steenbergh
15.50 uur | Digitale nazit (facultatief)
16.30 uur | Einde

14.15 - 15.15 uur | **Discussiepanels 4 - 5**

Panel 4 – Environmental Humanities in voortgezet en universitair onderwijs

14.15 uur | welkom door moderator Kristine Steenbergh
14.20 uur | Panel: Dagomar Degroot, Tirza Brüggemann, Tom Idema, Jeroen Oomen
14.50 uur | vraag & antwoord o.l.v. moderator Kristine Steenbergh
15.10 | uur afronding & afsluiting panel 4

Panel 5 Wat kunnen historici leren van Environmental Humanities en andersom?

14.15 uur | welkom door moderator Henk te Velde
14.20 uur | Panel: Inger Leemans, Petra van Dam
14.50 uur | vraag & antwoord o.l.v. moderator Henk te Velde
15.10 uur | afronding & afsluiting panel 4

15.15 uur | Korte pauze

Inleiding

Environmental Humanities is een nieuw veld. Het brengt tradities uit de geesteswetenschappen samen in een interdisciplinair verband dat de relaties tussen mens en natuur bestudeert, naast milieugeschiedenis ook in vakken zoals literatuur- en kunstwetenschappen, (geo)archeologie, filosofie en culturele antropologie. Onderzoekers stellen geesteswetenschappelijke vragen over betekenis, cultuur, ervaring, waarden, en ethiek in relatie tot ecologische problematiek. Het veld wil de traditionele tegenstelling tussen natuur en cultuur, die ook in universitaire faculteiten verankerd is, overbruggen. Ecologische vraagstukken zijn vrijwel altijd vervlochten met vragen van rechtvaardigheid, politiek en ethiek. Wereldwijd springen de centra voor *Environmental Humanities* als paddenstoelen uit de grond en aan veel buitenlandse universiteiten zijn masteropleidingen in deze interdisciplinaire discipline opgericht. In Nederland is dat bijvoorbeeld het [Environmental Humanities Center](#) aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, dat debat stimuleert tussen de geesteswetenschappen onderling, en tussen deze en de natuur- en sociale wetenschappen. Het KNHG organiseert met dit Nederlandse centrum een digitaal congres waar de centrale vraagstelling luidt: Hoe beïnvloedt *Environmental Humanities* de geschiedschrijving, en vice versa?

Wat is de recente vernieuwing die inhoudelijk plaatsvindt door de verbreding naar *Environmental Humanities*? Milieu- of ecologische geschiedenis wordt sinds de jaren 1970 bedreven. Zo zijn er al overzichtswerken ontstaan per periode, zoals John McNeill, *Something New Under the Sun. An Environmental History of the Twentieth century* (2002) en Richard Hoffmann, *An Environmental History of Medieval Europe* (2014), en per land, zoals Jan Luiten van Zanden en Wybren Verstegen, *Een groene geschiedenis van Nederland* (1993). Er zijn internationale tijdschriften, zoals *Environment and History* (Cambridge) en *Environmental History* (Oxford). Ook stellen bij diverse Nederlandse universiteiten cursussen milieu- of ecologische geschiedenis de mens-natuur-relatie centraal. In Nederland zijn verschillende grote onderzoeksprojecten opgezet, over onder meer klimaat, water en andere natuurlijke hulpbronnen: [De kwetsbare Welvaart van Nederland](#) en [Omgaan met droogte](#). In het wetenschappelijk tijdschrift [BMGN-LCHR](#) is meermaals aandacht geweest voor dit onderwerp. Met dit congres willen we bevorderen dat de resultaten van deze en andere projecten het grotere publiek beter bereiken.

De vraag is in hoeverre de natuur ook *historical agency* heeft. Ofwel, in hoeverre beïnvloeden het weer of het klimaat, of planten en niet-menselijke dieren, het verloop van de geschiedenis? Een andere vraag is hoe de geschiedenis zich verhoudt tot de *Environmental Humanities*. Is milieugeschiedschrijving per definitie onderdeel daarvan, of kan dat alleen als bepaalde theoretische uitgangspunten overgenomen worden? Nodigt een ecologische perspectief uit tot herwaardering van kernbegrippen in de geschiedschrijving, zoals vrijheid en vooruitgang? En wat is de relevantie van de *Environmental Humanities* voor de leden van het KNHG? Al deze vragen komen terug in dit interdisciplinaire congres. Om de verhouding tussen (eco-)geschiedenis en andere disciplines te benadrukken, wordt in dit congres ernaar gestreefd om in de diverse sessies beide perspectieven naast elkaar te zetten. Wij hopen dat dit congres leidt naar een vruchtbare kruisbestuiving tussen historici en *environmental humanities*-specialisten.

Keynotes Watery environments: historical and literary imaginaries

Keynote 1: *We have never been vulnerable. Inequality as common ground between COVID-19 and flood disasters* – Tim Soens (in English)

COVID-19 is a global health crisis and climate change is threatening the basic conditions of life itself. We are living in times when popular and scientific discourse on natural hazards and disasters is pervaded by universalising narratives, conceiving nature (again) as a force beyond human control which, time and again, endangers human livelihoods. Yet, as the history of natural disaster invariably shows: *we have never been vulnerable*, only some people living in specific conditions are. In this talk Soens will highlight the crucial importance of inequality as a key to understand the production and impact of natural disasters. Delving into the history of major flood disasters in the North Sea Area, striking inequalities in the social profile of the victims are revealed. Moreover, the flood disasters themselves tend to be associated with growing socio-economic inequalities, socially and physically separating those who profited from the environmental benefits from those burdened with the costs of increased risks. The unfolding history of COVID-19 unfortunately tells a similar story.

Biografie

Tim Soens is professor of Medieval and Environmental History at the Centre for Urban History of the University of Antwerp (Belgium). He is specialised in the history of natural hazards and disasters before 1850, with a particular emphasis on coastal floods and water management.

Keynote 2: *Sinking stories. The imagination of lowlands in the Anthropocene* – Katie Ritson (in English)

Literary texts are a constitutive part of the way we think about landscapes, and in our troubled times, understanding our relationship to place is of great importance. In *The Great Derangement* (2016), Amitav Ghosh asserts that climate change 'is also a crisis of culture, and thus of the imagination'. He argues that the realist novel has been an important vehicle in reproducing and reinforcing the modern separation between culture and nature, and between natural history and human history. In attempting to address climate change in his fiction, Ghosh turns to the watery landscape of the Sundarbans in the Bay of Bengal and to the sinking city of Venice. In these places he finds the possibility of new stories for our time. In this talk, Ritson will engage Ghosh's arguments and bring them into conversation with the literary imagination of North European lowlands, in particular the Netherlands, exploring the significance of our sinking shores for how we think about both the history and the future of our planet.

Biografie

Katie Ritson studied German, Scandinavian and Comparative Literature at the University of Cambridge and at the Ludwig Maximilian University in Munich, completing her doctorate in 2016. She is the author of *The Shifting Sands of the North Sea Lowlands: Literary and Historical Imaginaries* (2019). She works at the Rachel Carson Center for Environment & Society in Munich (Germany).

Deelsessie 1: Klimaat en Conflict: wat geschiedenis ons leert

Voor veel mensen is ‘Climate change’ de essentie van onze problematische verhouding met de natuur. In deze sessie bespreken [Dagomar Degroot](#) (klimaathistoricus, Georgetown University, Washington DC) en [Jeroen Oomen](#) (klimaatspecialist, Urban Futures Studio, Universiteit Utrecht) de betekenis van klimaatverandering. De vraag is of er meer oorlogen zullen komen doordat de aarde opwarmt. In ‘Climate and conflict in history’ laat Degroot zien dat de geschiedenis van kleine, natuurlijke klimaatveranderingen aangeeft dat het verband tussen klimaat en conflict ingewikkelder is dan vaak aangenomen wordt – en dat het niet alleen gaat om de oorzaak van geweld. [Oomen](#) vindt dat klimaatverandering in eerste instantie vaak wordt begrepen als een politiek-wetenschappelijk probleem, maar het presenteert in feite een culturele strijd over hoe te leven in een fragiel en veranderend ecosysteem. In ‘Strijd der verbeelding: klimaattoekomst en cultureel conflict’, reflecteert hij op deze culturele strijd met het oog op een toekomstperspectief.

Deelsessie 2: Dieren: natuur, cultuur, natuurscultuur?

De *Environmental Humanities* bekritiseert het Cartesiaanse idee dat dieren puur lichamelijke, mechanische wezens zijn. Ook de notie dat natuur alleen te vinden is in door mensen onaangeroerde wildernis, wordt bevraagd vanuit Antropoceen en postkoloniaal perspectief. In deze sessie bekijken we de vraag of dieren natuurlijk of cultureel zijn vanuit twee disciplinaire perspectieven. De biosemiotiek vraagt of het überhaupt mogelijk is om natuur en cultuur van elkaar te onderscheiden. De milieugeschiedenis kan een belangrijke bijdrage leveren aan het doordenken van deze kwestie: historische voorbeelden laten zien dat het problematiseren van het wildernis-concept in de praktijk soms negatieve effecten heeft. [Tirza Brüggemann](#) (Literatuur, Vrije Universiteit Amsterdam) spreekt over ‘Betekenisgevende dieren. Dierenpoëzie en biosemiotiek’. De bijdrage van [Simone Schleper](#) (Geschiedenis, Maastricht University) is getiteld ‘De kariboe op de loopband: natuur en cultuur in de geschiedenis van natuurbescherming in het Antropoceen’.

Deelsessie 3: Interdisciplinair historisch onderzoek naar energietransities

Energie is sinds mensenheugenis onlosmakelijk verbonden met het dagelijks leven. In deze sessie worden energietransities belicht vanuit korte- en langetermijnperspectieven en vanuit verschillende disciplinaire invalshoeken: van jager-verzamelaars tot de landbouwrevolutie, van hout en veen naar kolen, van kolen naar gas, en tot uitzichten naar hernieuwbare bronnen van energie. [Frank Veraart](#) (historicus, TU Eindhoven) laat zien hoe de Nederlandse duurzaamheidsopgave veranderde van het bestrijden van extreme armoedeproblemen naar duurzaamheidsuitdagingen voor klimaat en binnen- en buitenlandse ecologische systemen. De presentatie is een weerslag van een groot onderzoeksproject waarvan verslag gedaan wordt in het boek [De Kwetsbare Welvaart van Nederland 1850-2050, op weg naar een circulaire economie](#). [Sjoerd Kluiving](#) (geoloog-antropoceenspecialist, VU Amsterdam) laat de missie van het onderzoeksproject [TERRANOVA](#) zien. In ‘Geschiedenis van energietransities voor duurzaam landschapsbeheer’ vertelt hij over het ontwikkelen van een digitale atlas van Europa, waarin de menselijke historie en de energieregimes over de laatste 10.000 jaar verbeeld en verteld worden, en waarin bevolkingspatronen, planten en verstoringen, en ontwikkeling van dieren en klimaatverandering worden gecombineerd.

Discussiepanel 1: Environmental Humanities in voortgezet en universitair onderwijs

Tekst volgt.

Discussiepanel 2: Wat kunnen historici leren van Environmental Humanities en andersom?

Wat zien historici méér of anders als ze met het perspectief van de Environmental Humanities naar het verleden kijken, en wat hebben onderzoekers uit deze laatste richting aan een historisch perspectief?